

‘Om de sympathie van de massa te winnen, volstaat het om hen de meest domme en simpele dingen te zeggen.’(Adolf Hitler)

Kunnen we herhaling van geweld en misdaad tegengaan door kennis en begrip van het verleden?

Enkele dagen geleden liet ik in een klunzig bui mijn handboek geschiedenis op de grond vallen. Johnny, de huiskater, kwam vrolijk aangetrippeld en liet zijn modderig pootje achter op pagina 80. Ik probeerde zijn snoezig pootafdrukje te verdoezelen met een stukje keukenrol toen ik mijn oog op een foto liet vallen. Een hand, bengelend aan het randje van een verbrandingsoven trok mijn aandacht. Een koude rilling liep over mijn rug. Geen enkele rugwervel, gaande van mijn nek tot onderrug, werd overgeslagen. De foto dateert uit de tweede wereldoorlog en is genomen in Auschwitz. Het beeld flits nog steeds uit het niets voor mijn ogen op de meest bizarre momenten. Hoe kunnen mensen tot zulke lugubere daden in staat zijn?

Mensen vertonen egoïstische trekjes. Voor de ene is dit al wat moeilijker toe te geven dan voor de andere, maar zolang dit geen gigantische proporties aanneemt, mag je gerust af en toe eens aan jezelf denken. Er blijven uiteraard wel grenzen die niet overschreden moeten worden.

Wanneer mensen geld ruiken of macht krijgen veranderen ze in andere wezens. Niets mag zomaar veralgemeend worden en gelukkig zijn er uitzonderingen. Zo heeft Gandhi bijvoorbeeld, zijn doel bereikt op een geweldloze manier, in tegenstelling tot Hitler. Beide waren erg goede sprekers, maar hun doelen waren tegenstrijdig. In verschillende brieven die Gandhi Hitler toezond spreekt hij de dictator aan met ‘mijn vriend’, desondanks Hitlers voorstel aan England om Gandhi te vermoorden en zo nodig alle andere activisten, tot er geen hoop meer zou resten voor een onafhankelijk India. Het grootste verschil tussen beide historische figuren is dat Gandhi steeds vertrouwde op de vredelievende aanpak. Die aanpak heeft zijn vruchten afgeworpen en dat kunnen we van Hitler niet zeggen.

De tweede wereldoorlog volgde na de eerste wereldoorlog, dat weten we immers allemaal. Zo heb je onmiddellijk het bewijs dat mensen niet, of toch veel te weinig, leren en dingen opsteken uit hun fouten.

We kunnen ons de vraag stellen wie de schuldige is van deze schokkende wereldgebeurtenis. Was het allemaal Hitlers fout? Zijn ideeën worden dezer dagen, door de grote meerderheid afgekeurd, maar we kunnen er niet omheen dat hij op een volledig legale manier aan de macht gekomen is. En wie gaf zijn stem en vertrouwen aan dit klein mannetje met vettig haar en, sorry hoor, belachelijk snorretje? Dat was de toenmalige Duitse bevolking. Kunnen we het dan eenvoudig houden, de schuld hun richting uitsturen en zeggen dat het allemaal hun eigen fout was? Helemaal niet. Om te beginnen kunnen wij ons niet zo gemakkelijk verplaatsen in tijd en situatie. Wat zich zo'n 75 jaar geleden afspeelde in ons buurland, daar kunnen wij met ons hoofd amper bij. Hoe de bevolking toen moest leven en hoe ze zich voelden, kunnen we proberen te begrijpen door beroep te doen op ons inlevingsvermogen, maar hoe het echt was kunnen we zelf niet ervaren. Er zijn zoveel factoren waarmee rekening gehouden moet worden en wie weet, als ik tijdens het interbellum een Duitse burger zou geweest zijn, had ik mijn vertrouwen misschien ook op Hitler en de NSDAP gezet. Ik vind dit een vreselijke gedachte, maar helaas zit er een grond van waarheid in.

Hitler heeft misbruik gemaakt van de situatie en bevolking om aan de macht te komen. Zonder hem was er misschien nooit sprake geweest van een tweede wereldoorlog. Ik denk toch dat we kunnen zeggen dat Hitler de grote schuldige is. In mijn ogen was die man gewoon ziek. Dan heb ik het uiteraard niet over levercirrose, een zeldzame spierziekte of aambeien, al wens ik hem die laatste van harte toe, maar hij was gewoon mentaal niet in orde. Extreme ideeën zijn in de loop van de hele geschiedenis nog nooit goed afgelopen. Als we kijken naar Lenin en Stalin, die zich aan het ander eind van het politiek spectrum bevonden, zien we dat er heel wat positieve veranderingen plaatsvonden. Er werd sterk geïnvesteerd in werkgelegenheid, maar er vielen ook ontelbare doden als gevolg van de revolutie. Was de homo sovieticus wel zo gelukkig? Toegegeven, in theorie is communisme heel mooi, maar de praktijk bracht ons andere dingen bij. Misschien is de ideale wereld gewoon een utopie?

In Hitlers ideale wereld zijn geen joden aanwezig, maar wat maar al te vaak vergeten wordt is dat ook o.a. Roma en gehandicapten voor Hitler overbodig waren. En waarom? Wat hebben deze mensen verkeerd gedaan? Je kon hem altijd horen zeggen hoe slecht ze in zijn ogen zijn, maar heeft hij daar ooit een goed, objectief en onweerlegbaar argument voor gegeven? Domme woorden volstonden hier blijkbaar. Toch iets waar hij ooit gelijk in had. Hij ging voor de simpele aanpak door er zwakke minderheidsgroepen uit te pikken en te gebruiken als zondebok.

De klok kunnen we helaas niet terugdraaien, maar terwijl ze seconde na seconde stilaan verder tikt, moeten we misschien eens een paar minuutjes van onze kostbare tijd spenderen aan het nadenken over en leren uit onze fouten. Daarom niet specifiek over de tweede wereldoorlog of andere belangrijke gebeurtenissen, maar evengoed uit de kleinere foutjes. De foutjes die iedere 'gewone mens' wel eens maakt.

Zo'n wereldgebeurtenis mag, boven alles, vooral niet vergeten worden en het is goed dat ik hier op zo'n bijzondere manier aan herinnerd werd.

En het pootafdrukje? Dat staat nog altijd in mijn handboek. De kat heeft de aanzet gegeven om dit nooit te vergeten en te leren uit fouten, nu moet enkel de rest van de wereld nog volgen.

Sofie Luyckfasseel, 6 Humane Wetenschappen